

Dominum verbum? Utrovis enim modo verti potest Hebraicā pala.

Vers. 16. — Viri, tres illi angeli v. 2.

Dominus, medius angelus illustrior, personam Dei representans.

Vers. 17. — Numquid celare potero? Hebraicā homecōsse, numquid celabo? amor et familiaritas mea non fert, ut amicum meum Abraham, ita mihi charum, eodem hac secreta mea; præsertim quia scio ipsū intellectu hoc meo decreto de exilio Sodomorum, pro his orataram. Volo ergo hāc revelatione illi dare materiam charitatis et orationis, similius ostendere quantum ipsius preciosus tribuam. Atque ex adverso voluit patetacere, quanta fuerit perversitas et corruptio Sodomorum; utpote in qua deinceps qui dem justi inventi sunt, adeò ut pro iis ultorū rogare ausus non fuerit Abraham.

Vers. 18. — Cum futurū sit. Est argumentum a majori, q. d.: Tam insigni tante posteritati et benedictione beneficio decoravi Abramum; ergo per est ut tantillū beneficium, puta revelationem seculi

romustissimam. Hebraicā atsum, id est, osseam, ut verit Aquila, id est, fortem (instar ossis), ut verit Symmach, hoc est, multum, ut vertut Septuag. Fortitudine enim populi maximè consistit in ejus multitudine.

Vers. 19. — Scio enim. Haec est secunda ratio movens Deum, ut secreta sua detegat Abraham; quod scilicet per ea, puta per punitionem Sodomorum, vellet Abraham suos posteros erudire, ut ab eorum peccatis avertantur, ne similes puniantur.

UT FACIUNT JUDICIA ET JUSTITIA, ut recte et iuste vivant; **judicium** enim significat id quod iudicio Dei et sapientia rectum, justum et sanctum est. Ita Vatablus.

UT ADDUCAT DOMINUS PROPTER ABRAHAM. Potest quoque in Hebreo verit, super Abraham. Loquitur hic Deus de se in tertia persona. Sensus enim est: Ut ego impleam ea que Abram promisi, ut scilicet ea exhibeam posteris suis.

Vers. 20. — CLAMOR SODOMORUM. Est prosopopœia, q. d.: Peccata Sodomæ ita enorma sunt et impudenteria (hoc enim significat clamor, ait S. August.) ut publice et ubique in omnium ore versentur, adéoque fama (ut vertut Vatabl.) corum in cœlum per angelos sparsa, ad me pervaserit; imo, ipsam eorum peccata, quasi accusatores in cœlum ad me condescenderunt, clamantibus contra tam impios homines, atque vindictam à me extorquent. Descendam ergo cō, ut videam, an hac fama, et hic peccatorum quasi accusatorum clamor, verus sit, an non, ut experientia di sciam. Loquitur et agit hic Deus more nostrorum iudicium, qui cominus de facto inquirent, remque inspicunt, ut dixi; nam Deus ante experientiam omnia novit ab eterno.

Nota. Hanc experientiam sumpsit Deus cap. sequenti v. 5, cim se per duos hosce angelos, Sodomitum duorum virorum specie obiecti, qui statim ab eis

ad stiprum appetiti sunt. Nota secundū multa fuisse peccata Sodomæ, sed præcipua fuerunt, otium, gula, superbia, inhospitalitas, crudelitas, Dei contemptus, et ex hisce nata tam portentosa libido, Ezech. 16, 49, ut dixi c. 14, 15.

Vers. 21. — DESCENDAM, ET VIDERO. Descendit Deus per duos hosce angelos, Deum pariter representantes; quos tertius puta medius, angelus illustrior, misit in Sodomam.

Ex hoc loco concilium Lateran. 4, c. 8, monet iudices, ne facili accusationibus credant, sed eas lenite et mature instar Dei examineat et inquirent, antequam reum condemnent; nam, ut ait Seneca l. 2 de Irâ: Veritatem dies aperit, potesque pena dilata exigi, exacta revocari non potest. Idem cuique faciendum, ne facile accusatoribus, vel detractoribus credat. Est enim pusilli animi citio irasci, et credere rumoris. C. Scopē enim sinistro rumori malignitas dat int̄itum, credulitas incrementum. Deus, inquit Philo de Confusione linguarum, dicitur ad visendum descendere, qui omnia priusquam fani providerit manifestissimè, ut doceatur, ne quis homo de absentibus, et futuris, et incertis potest se posse conjecturare facere, sed prius maximè propriece debet; vius enim certus, potius quam fallax auditus, testis adhibendus est. Et S. Gregor., lib. 19 Mor., c. 25, expponens illa verba Job cap. 29, v. 16: Et canson quam neciebam diligenter invesigabam, sic ait: Deus cùm omnia illi mala et aperit sibi, mala Sodomorum punivit non audita, sed visa. Hinc S. Chrysostomus commendat prælatis ne aliiquid deficiant propter solos vulgi rumores: Noli, inquit, ex suspicione tuā judicare antequam discas utrum ita se habeat, neque aliquem culpa; sed potius Deum imitare, qui ait Gen. 18: Descendam et video. Notus est Theodosii imp. lapsus in precipitatā sententia et cede Thessalonicensium, cuius enim, monitu S. Ambrosii, postea adeò peneit: et Davidis circa Mphiseoth., 2 Reg. 16, v. 4, collato cum 2 Reg. 19, v. 27.

Vers. 22. — CONVERTENTURQUE SE. Ex hoc loco, et ex c. sequenti, v. 1, apparet duos angelos ab Abraham discussisse Sodoman, tertium verò cum eo adhuc manisse. Unde de eo sudxit Moses: Abraham adhuc stabat (in oratione, ut addit Chaldeus) coram Domino; cum enim orat Abraham usque ad finem capit, ut Sodoma parcat; unde finitus oratione et colloquio, tertius ille ab Abraham abiit et disparuit ut patet v. 55.

Vers. 23. — QUI JUDICAS OMNEM TERRAM, qui iustissimus es iudex, norma iustitiae, et iudex iudicium terre.

Vers. 26. — IN MEDIO CIVITATIS, in ipsa civitate; hoc enim significat hic hebraismus. Per haec civitatem sive metropolim pum Sodoman, totam Pentapolim intellige, unde si Deus in tota Pentapolii decem justos invenisset, toti Pentapolii pepercisset. Ita Albulensis. Unde, ait S. Ambrosius, discimus quantum murus sit patriæ vir justus, quemadmodum non debeamus

invidere virtus sanctis, nec temeriter derogare. Illorum enim fides nos servat, illorum justitia ab excido defendit: Sodoma quoque si habuisset viros decem justos, potuit non perire.

Vers. 27. — CETERI. Incipere in Script. sep̄ significat desiderare, optare, gestire, conari, parere, moriri; hoc enim est Hebreum hodi. Unde Hebreia ad verbū habent Capit̄ vel gestio loqui ad Dominum, tametsi sim pulvis et cinis, scilicet vilissimum et abjectissimum. Ita Vatabl. Agnosce ergo, o homo, principes, preseruent coram Deo in oratione, quod sis pulvis et cinis; nosce teipsum. S. August. 15 Civit. c. 8, narrat Alcibiadem summō loeo natum, cim ex sermoni Socratis seipsum agnoscet, nihilque inter se et bajulum quenam interesse, illacrymasset, petuisse que sibi virtutem tradi. Seito, inquit auctor lib. de Spiritu et Anima apud S. August., c. 51, quoniam homo es, cujus conceptio culpa, nasci miseria, vita penita, necesse mori. Attende ergo sollicito, quid agas, vel quid agere debeas. Et S. Bernard. in carni:

Unde superbū homo, cuius concep̄tio, culpa;
Nasci, pena; labor, vita; necesse, mori?

Praeclar S. Agidius comes S. Francisci: Humilitas, inquit, est instar fulminis, quod ferit quidem, sed nulla post se relinquit vestigia; ita sane humilitas omne peccatum dissipat, et tamen ut homo in oculis suis sit nihil efficit. Hac Abraham Deo charatus et amicus evasit; nam, ut ait S. Ludovicus episcopus Tolosanus. Nil tam gratum Deo, quād si vite merito magni, humilitate simus infusi, cūm tantò quo Deo sit pretiosior, quanto propter eum sibi est vilior.

Vers. 28. — NON DELEBO PROPTER DECEM. Hic Deus injecti Abraham timorem et vercundiam, ne ultra progrederetur in suā petitione ad quatuor, qui revera tantum erant in Sodomis, scilicet Lot, ejus uxor, et duo filii, inquit S. Chrys. reliqui enim enses, quasi nocentes ecclesiī igne in Sodomis conflagrarent. Fecit hoc Deus, ne, si Abraham ob quatuor Sodoman parci pateret, idque ipse abureret, Abraham contristaret; devererat enim omnino quatuor has civitates perdere; jam enim completa erat peccatorum Sodoman, immo superciliebus.

Dicere: Cur saltem non permisit Deus Abraham descendere ad octo vel quinque, ut propter octo vel quinque justos peteret pari Pentapolii? Respondet Abulens. qui in Pentapolii facilē erant septem vel octo

CAPUT XIX.

t. Veneruntque duo Angeli Sodoman vespere, et sedente Lot in foribus civitatis. Qui cùm vidisset eos, surrexit, et ivit obviā eis; adoravitque pronus in terram.

2. Et dixit: Obsecro, domini, declinatē in domum pueri vestri et manete ibi: lavate pedes vestros, et

justi; si enim in Sodoma erant quatuor justi, in singulis reliquis urbibus facile fuissent inventare unum justum; cimque ea essent quatuor, universim fuissent octo justi in Pentapolii.

Si objicias: Ergone quatuor hi justi cum impio in Pentapolii conflagrarent? Respondet Abulens. minimè, quia ut Lot cum uxore et filiis ex Sodomis, ita reliqui quatuor justi ex suis urbibus, totaque Pentapolii vel monitu angelorum, vel Dei instinctu ante ejus excedim excesserunt. Verum hoc est conjectare et divinare. Cū ergo omnes Pentapolitez, excepto Loti cum suis, et exceptis incolis urbis Segor, celestis igne, quasi subito fulmine sine affliti et consumpti, liquet omnes pariter fusisse impios.

Respondeo ergo Abraham infra decem non descendisse, tum quia dixerat v. preceed. hanc suam petitib⁹ fore ultimam: cim enim toties minuendo descendisset, non anus fuit sapientis descendere, ne Deo esset importunus, illigique fastidium aut iram moveret; tum quia continuo à quadraginta usque ad decem, per dearios petendo descendebat Abraham. Pari ergo modo et congruentia, hic à decem ad unum vel nullum descendere debuisset. Tum denique, quia putabat facilē decem justos in Pentapolii inveniendos esse.

Sed cur Abraham non meminist Loti nepotis sui, cur eum communī clade cripni non postulavit? An ut rem claram id Moyses prætermisit? an quod justum nōrāt, liberandum confidebat?

Moral. docet hic S. Chrysost. hom. 42, quanto in pretio haberet debent iusti, etiam si extorris viles et pauperes: cim propter eos Deus urbibus et provinciis sceleratis parcat; illi enim sunt bases et columnæ regi. Tali fuit David, de quo ait Deus Ezechie: Protagon urbem hanc, et salvabo eam propter me, et propter David seruum meum, 4 Reg. 19, 34. Tali erat Elias, qui melotē tantum habuit, et purpurā vestimenta Achab illius melotē indigebat. Melotus huius cœli clausis, pluviarumque descessum stidit. Et ligna Propheta frumentū fuit cœle; purpurā autem amictus et disdemate circumbat quarens Prophētam. T. Hinc de eo et similibus ait Paulus: Circulare in melotis, in pellibus caprīnis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, Hebr. 11, 37. Ut dubitari non debet ipsorum meritis adhuc stare mundus, aut Rufinus Praefat. in lib. 2 de Vitis Patr.

Vers. 29. — ANTIQUOZ SOMMUS. Unus hic angelus, finito colloquio cum Abraham, disparuit, reliqui vero duo perrexerunt in Sodoman, ut patet c. seq. v. 1.

CHAPITRE XIX.

4. Sur le soir deux de ces anges qui avaient mangé chez Abraham, vinrent à Sodome sous la figure de deux voyageurs. Ils y arrivèrent lorsque Lot était assis à la porte de la ville, attendant quelqu'un envers qui il pût exercer l'hospitalité. Les ayant donc vus, il se leva, alla au-devant d'eux, et s'abaisse jusqu'en terre pour les saluer avec respect.

2. Puis il leur dit: Venez, je vous prie, mes seigneurs, dans la maison de votre serviteur, et demeurez-y: vous y laverez vos pieds; et demain vous continuerez votre chemin. Ils lui répondirent: Nous n'avons

mane proficisci in viam vestram. Qui dixerunt:
Minim sed in platea manebimus.

3. Compulit illos oppidū, ut diverterent ad eum : ingressique domus illius fecit convivium, et coxit azygma ; et comederunt.

4. Prīus autem quād irerūt cubitū, viri civitatis vallaverunt domum a puerū usque ad senem, omnis populus simul.

5. Vocaberuntque Loth, et dixerunt ei : ubi sunt viri qui introierunt ad te nocte ? educ illos huc, ut cognoscamus eos.

6. Egressus ad eos Loth, post tergum occludens ostium, ait :

7. Nolite, queso, fratres mei, nolite malum hoc facere.

8. Habeo duas filias, que necūm cognoverunt vi-
rum : educas eas ad vos, et abutimur eis sicut vobis
placuerit, dummodū viris istis nihil mal facatis, quia
ingressi sunt sub umbrā culminis mei.

9. At illi dixerunt : Recede illuc, et rursus : Ingres-
sus es, inquit, ut advenias ; numquid ut judicias ? te
ergo ipsum magis quād hos affligimus. Vimque facie-
rant Loth vehementissimū : jamque prop̄ erant ut effringant foras.

10. Et ecce miserum manum viri, et introduxerunt
ad se Loth, clauseruntque ostium.

11. Ut eis qui foris erant percutserunt cecidate, à
minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire
non possint.

12. Dixerunt autem ad Loth : Habes hic quempiam
tuorum : generum aut filios ; aut filias, omnes qui tui
sunt, educ de urbe hac :

13. Delebimus enim locum istum, eō quōd incre-
vit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, ut per-
damus illos.

14. Egressus itaque Loth locutus est ad generos
suos qui accepturi erant filias ejus, et dixit : Surgite,
egredimini de loco isto, quia delebit Dominus civita-
tem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui.

15. Cumque esset mane, cogebant eum Angeli, di-
centes : Surge, tolle uxorem tuam, et duas filias quas
habes, ne et tu pariter pereras in scelerē civitatis.

16. Dissimilante illo, apprehenderunt manum ejus,
et manum uxoris, ac duarum filiarum ejus, eō quōd
parceret Dominus illi.

17. Edukeruntque eum, et posuerunt extra civita-
tem : ibique locuti sunt ad eum, dicentes : Salva animam
tuam, noli respicere post tergum, nec stes in omni
circa regione : sed in monte salvum te fac, ne et tu
similiter pereras.

18. Dixitque Loth ad eos : Queso, Domine mi,

19. Quia inventi servus tuus gratiam coram te, et
magnificasti misericordiam tuam, quam fecisti me-
cum, ut salvares animam meam, ne possum in
monte salvari, ne fortè apprehendat me malum, et
morti pereras.

20. Est civitas haec juxta, ad quam possum fugere,
parva, et salvabor in ea : Numquid non modica est, et
vivet anima mea ?

point chez vous ; mais nous demeureron dans la rue,
de peur de vous incommoder.

5. Il les pressa de nouveau avec grande instance,
et les forcea de venir chez lui. Après qu'ils furent en-
trés en sa maison, il leur fit un festin ; et il cuire des
pains sans levain, et ils le mangèrent.

4. Mais avant qu'ils se fissent retrées pour se con-
cher, la maison fut assiégée par les habitants de cette
ville ; depuis les enfants jusqu'aux vieillards, tout le
peuple s'y trouva ; car la corruption était générale.

5. Alors ayant appelé Loth, ils lui dirent : On sont
ces hommes qui sont entrés ce soir chez vous ? faites-
les sortir, afin que nous les connaissons.

6. Loth sortit de sa maison, et ayant fermé la porte
derrière lui, pour empêcher qu'ils n'y entrassent, il
leur dit :

7. Ne songez point, je vous prie, mes frères, ne soyez
point à commettre un si grand mal.

8. Et pour les en détourner encore plus efficacement,
il ajouta pour une charité mal réglée : J'ai deux filles qui
sont encore vierges ; je vous les amènerai : usez-en
comme il vous plaira, pourvu que vous ne fassiez point de
mal à ces hommes-là, parce qu'ils sont entrés dans
ma maison comme dans un lieu de sûreté.

9. Mais bien loin que cette proposition de Loth tou-
chât ces infâmes, ils lui répondirent : Redirez-vous
Et ils ajoutèrent : Vous êtes venu ici comme un étran-
ger parmi nous : est-ce afin d'être notre juge ? Nous
vous traîterons donc vous-même encore plus mal
qu'eux. Et ils se jetterent sur Loth avec grande violence.
Et comme ils étaient sur le point de rompre les portes de sa maison,

10. Ces deux hommes qui étaient au dedans, sortirent,
prirent Loth par la main, et l'ayant fait rentrer dans
sa maison, ils en fermèrent la porte ;

11. Et frapperent d'une espice d'avènement tous
ceux qui étaient au dehors, depuis le plus petit jusqu'au plus grand, de sorte qu'ils ne purent plus trou-
ver la porte de la maison.

12. Ils dirent ensuite à Loth : Avez-vous ici quel-
qu'un de vos proches, un gendre, ou des fils, ou des
filles ? faites sortir de cette ville tous ceux qui vous
appartiennent ;

13. Car nous allons détruire ce lieu, parce que la
cri des abominations de ces peuples s'est élevé de plus
en plus devant le Seigneur ; et il nous a envoyés pour
les perdre.

14. Loth étant donc sorti, parla à ceux qu'il avait
choisis pour être ses gendres, et qui devaient épouser
ses filles, et il leur dit : Sortez promptement de ce
lieu, car le Seigneur va détruire cette ville ; mais ils
s'imagineront qu'il disait cela en se moquant, et ne
voulorent point sortir.

15. A la pointe du jour les anges pressaient fort
Loth de sortir, en lui disant : Levez-vous, et emmen-
ez votre femme et vos deux filles, de peur que vous
ne périssiez aussi vous-même dans la ruine de cette
ville.

16. Voyant qu'il différait toujours, ils le prirent par
la main ; car le Seigneur voulait le sauver : et ils pri-
rent de même sa femme et ses deux filles.

17. L'ayant ainsi fait sortir de la maison, ils le con-
duisirent hors de la ville, et ils lui parlèrent de cette
sorte : Sauvez votre vie, ne regardez point derrière vous,
et ne vous arrêtez point dans tout le pays d'a-
lentour, mais sauvez-vous sur la montagne, de peur
que vous ne périssiez aussi vous-même avec les autres.

18. Loth leur répondit : Seigneur,

19. Puisque votre serviteur a trouvé grâce devant
vous, et que vous avez signalé envers lui votre grande
miséricorde, en me sauvant la vie, considérez, je vous
prie, que je ne puis me sauver sur la montagne, ayant
peine à marcher, et étant ainsi en danger que le mal-
heur ne me surrenne auparavant, et que je ne meure.

20. Mais voilà ici près une ville où je puis fuir, elle
est petite, je puis m'y sauver : vous savez qu'elle n'est
pas grande, elle me sauvera la vie.

21. Dixitque ad eum : Ecce etiam in hoc suscep-
tis tuas, ut non subvertam urbem pro quā locu-
sus es.

22. Festina et salvare ibi, quia non potero facere
quidquam donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est
nomen urbis illius Segor.

23. Sol egressus est super terram, et Loth ingress-
sus est Segor.

24. Iguit Domini pluia super Sodomiam et Gomor-
rah sulphur et ignem a Domino de celo.

25. Et subvertit civitates has, et omnem circa re-
gionem, universos habitatores urbium, et cuncta terra
virentia.

26. Respicientes uxor ejus post se, versa est in
statu salis.

27. Abraham autem consurgens mane, ubi steterat
prius cum Domino,

28. Intuitus est Sodomam et Gomorrah, et univer-
sam terram regionis illius, videlicet ascendente famili-
villam de terra quasi fornacis fumum.

29. Cūm enim subverteret Deus civitates regionis
illius, recordatus Abraham, liberavit Loth de subver-
sione urbium in quibus habitaverat.

30. Ascenditque Loth de Segor, et mansit in monte,
dax quoque filia ejus cum eo (timulata enim manere
in Segor), et mansit in speluncā ipse, et dux filiae
eius cum eo.

31. Dixitque major ad minorem : Pater noster se-
nec est, et nullus virorum remansit in terra qui pos-
sit ingredi ad nos iuxta morem universae terre.

32. Veni, inchiebimus cum vino, dormiamusque cum
eo, ut servare possimus ex parte nostro semen.

33. Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte
illa : et ingressa est major, dormivitque cum patre,
et at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando
surrexit.

34. Altera quoque dixit major ad minorem :
Ecco dormiri heri cum patre meo, demus ei bibere
vinum : ingressaque minor filia dormivit cum eo, et
ne time quidem sensit quando concubuerit, vel quando
illa surrexit.

35. Dederunt etiam et illa nocte patri suo bibere
vinum : ingressaque minor filia dormivit cum eo, et
ne time quidem sensit quando concubuerit, vel quando
illa surrexit.

36. Concepserunt ergo duas filias Loth de patre suo.

37. Peperitque major filium, et vocavit nomen ejus
Moab : ipse est pater Moabitarum usque in presentem
diem.

38. Minor quoque peperit filium, et vocavit nomen
ejus Ammon, id est, filius populi mei ; ipse est pater
Ammonitarum usque hodi.

VERS. 1. — VENERUNQUE DUO ANGELI. Duo, scilicet
nente cap. preced. v. 22. Symbolic. angelis unus ē
tribus, representans Deum Patrem, manserat cum

Abraham, ut ejus domum benedicaret, cuncte patrem efficeret ad generandum Isaac: unde videtur hic angelus fuisse medius et primarius inter tres, puta Michael, qui duos socios Gabriclem et Raphaeliem misit ad exciscandam Sodomiam; Gabriel enim iuxta etymon summ est fortitudo Dei, puta fortis executor divinitatis, hicque representat secundum in Trinitatem personam, puta Filium, quia ejus incarnationem annuntiavit B. Virginis, Luce 1. Incarnationem enim fuit opus summe Dei fortitudinis et potentiae. Raphael vero videtur esse angelus præses castitatis, et ultor incestus; unde Tobiam castè tutatus est ab Asmodeo, qui septem incestos Saræ sponsos occidat, Tob. 7 et 8. Quare Raphael missus est Sodomam, ut incestos Sodomitas perderet. Ille represtatibat Spiritum S. qui est tutor et vindicis sanctitatis, id est, puritatis et castitatis, summissus osor impuritatis ac libidinis. Quare per hos duos angelos significatur Filius et Spiritus S. excidens Sodomam; nam, ut ait Procopius: *Pater non judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio; Filio autem naturaliter adest et iacet Spiritus S.* Addunt nonnulli Filio additum Spiritum S. quia Deus Pater judicium et vindictam bonitatem et clementiam, que appropriat Spiritui S., temperat et mitigat. q. d.: *Mitte Filium, ut vos iudicet et perdat, sed addo ei Spiritum S. qui vos invitet ad penitentiam, quam si capessatis, veniamque flagiteis.* Spiritus S. iudicium et vindictam Filii sistet et inhibebit, ac inducet vobis largitorem.

VESPERE. Ejusdem diei, quo cum Abrahamo pranderant, c. preced. v. 1, 2 et sequent.

Symbolic, justi, ut Abraham, angeli lucem; impis, ut Sodomitis, tenebras adiunctum. Ita S. Ambros. lib. 2 de Abraham, cap. 6. Secundò, vesper hic portendit asternam noctem Sodomitis imminentem. Ita S. Gregor. lib. 2 Mor., cap. 2.

SEDENT LOTH. Putant Iudei quod LOTH sederet hic quasi prius iudex inter alios iudices, qui tunc temporis celebant in portis civitatum, ut patet Deuteronom. 21 et 22. Verum hoc falsum esse patet ex versu 9. Dico ergo cum Abulensi, LOTH habitans olim in domo ABRAHAE, ibi didicit hospitalitatem; cum ergo hic more suo exercet, dum sedet in portâ civitatis, ut hospites colligat, ne à Sodomitis vim et stuprum patientur, quale dubius angelus intentarunt v. 5. Putabat LOTH, sequit uero Abraham, eos esse homines, non angelos, Hebr. 15, v. 2.

ADORANTIQUE EOS. Nota LOTH, in hospitalitate, humilitate; adoravit enim hos peregrinos, nesciens esse angelos. Nam decor et splendor vultus indicabat eos esse viros graves, vel prophetas à Deo missos. Ita S. August. q. 41. Rursum se vocat eorum puerum, id est, servum, ut habent Hebrei.

VERS. 2. — MINIME. Invitati à LOTH angelii primo honestas causâ recusant, mox dum urgenter acquirent. Fallitur ergo Cassianus collat. 17, c. 25, qui putat angelos hic mutasse sententiam.

VERS. 3. — COMPULITILLIS OPPIDO, INVITAVIT ET URST eos mirum in modum.

AYMA. Panes sine fermentatione subito coxit in clibanio, vel sartagine, quales coxerat Abraham. Ayma enim idem sunt cum panibus subinceniticiis. Vide dicta cap. 18, v. 6.

VERS. 4. — OMNIS POPULES SINUT, etiam ab extremis urbium partibus, ut habeant Hebrei; idque vel ad patrandum, vel ad intundendum nefas. Notat hoc Moses, ut patet non fuisse decem justos in Sodomis, sed omnes, prater LOTH cum suis fuisse impios et nefandos Sodomitas. Ita Burgens, Cajet, Pererius.

VERS. 5. — UT COGNOSCAMUS, ut turpiter eis abutamus. Hoc est seclus Sodomiticum, de cuius enormitate vide Hamerum hic, et Hieron. Magnum integro volume de hæc re edito.

VERS. 8. — ABUTIMINI ILLIS. Aliqui excusant hoc dictum et factum LOTH, quasi senserit (quod sensit Dom. Soto lib. 4 de Justitia, q. 7, a. 5, et plures alii Theologi), atque satis insinuat D. Thom. q. 1 de malo a. 5, ad 14, et S. Ambros. lib. 1 de Abraham c. 8): licet volenti facere magis flagitium sudore minus; sic enim volenti committere sodomitam aut stuprum, licet sudore ut eam potius ad metricon in lupanari expositas; et latroni volenti occidere viatorum, licet sudore ut potius eum spoliat. Pari ergo modo LOTH molientibus sodomitam sicut potius sudore fornicationem. Unde Gabriel Vasquez 22, q. 45, de scandalo, dubio 1, ex hoc facto docet, licet esse volenti omnino facere magis malum, sudore minus, etiam si ipse de eo nihil cogitaret. Sicut enim LOTH voluntatis committere sodomitam, propositus et suscit stuprum filiarum, de quo ipsi non cogitabant. Adde, LOTH non suadere, sed tantum offerre filias sibi per omnia obedientes, ad stuprum, ut majorem vexationem et injuriam tantorum virorum redimat.

VERS. 9. — DEO PECCASSE LOTH, qui filiarum suarum famæ et pudicitie, ac consentiendo in actum venerum periculum, magis consulere et prospicere (ut pote pater) debuit, quam hospitum exterorum; esto, ii viri sancti et prophete essent. Secundò, LOTH non erat dominus suarum filiarum, ac consequenter non erat dominus corporum et pudicitie earundem; ergo non potuit eas, maxime non conscientes, offerre stupro. Non enim tenebantur, inquit non poterant, illas in hæc oblatione obedire patri; et planè verisimile est eas hæc in re nonnusse obedire patri: que enim virgo honesta tale stuprum sum potius, quam alterius cuiuslibet non perhorrescat? Tertiò, Sodomite non cogitabant de filiis LOTH vitiando; ergo inquit eas illis tan impuris ipse propositus et objectis, ut liberaret suos hospites. Non enim licet impidere damnum Petri cum danno Pauli, dicendo latroni volenti spoliare Petrum: Spolia Paulum, de quo latro non cogitat, ut docet doct. noster Lessius lib. 2 de Justitia, cap. 15, dub. 5, n. 19.

Videtur tamen inconsideratio et perturbatione LOTH in re tam ancipi, multum de peccati gravitate minuisse: aneps enim erat LOTH et inops consilii in re tam implexa; volebat enim omni modo hospitalum talium, tamque venerandorum indemniti, honori et pudicitie.

tie consulere, nec aliis ei hunc modus occurrit, quā si pro eis filias suas offerret; quem statim amplexis est, non cogitans, nec advertens se hæc ratione injuriam facere filiarum suis. Ita S. August. lib. contramondæ, cap. 9, Lyranus, Thomas Anglicus, Tostatus, Lipoman, Perer. Addit. Cajet. Loth obtulisse filias, anima non redimendi flagitium flagitio, sed placandi hyperbolica submissione furentem populam, putabat enim, et rationaliter (uti re probavit evenit), quod populus non acceptaret talen oblationem; sed quod placatus tantæ submissione ipsius Loth desisteret a corpore; et co rationibus, quod filii eius jam erant desponsate civibus Sodomæ. Sicut vir aliquis placatus alium, quem injuria lassessivit, ei pugnione nudum offert diciendo: Occide me; non animo ut interfici, sed ut tantæ submissione placetur lassus. Per exaggerationem ergo haec dixit Loth, perinde ac David dixit ad Jonathan, 1 Reg. 20, v. 8: *Si est iniurias in me, tu me interfice, et ad patrem tuum ne introducas me.* Et Judas Genes. 42, dixit patri suo Jacob: *Duos filios meos interfice, si non reduxero Iacobum.*

Moral. S. Chrysostom. hom. 43, stupet charitatem Loth erga hospites et exteriores, quorum integratam filiarum suarum pudori anteponit. « Nos autem, inquit, sepius fratres nostros in ipsum impietatis profundum, et quasi in fanges diaboli cadere, et neque sermones eos dignauerit, neque consulere, neque verbis admonere, et eripere à malitia, et ad virtutem manuducere. Quid enim, inquis, mihi cum eo communis? nihil non est curse, nihil mihi negotio commune cum eo. Quid dicas, homo? nihil tibi commune cum eo? Frater tuus est, ejusdem tecum natura; sed colum estis domino, sepe etiam ejusdem participes mense spiritualis, etc.

SUB UMBRA CULMIS MEL. Hebrei, sub umbrâ tabulati vel contingit, id est, tecti et domus mee. Tectum enim eos qui in domo sunt, instar umbrae obumbrat et protegit ab astu, aliquis aeris injuriis.

Rursum peregrini sunt sub umbrâ, id est, protectione et curâ hospitum sui, cujus est providere, ne que illis injuria in domo sua inferatur, et hoc propter intendit LOTH.

VERS. 9. — RECEDE ILLEG, facies hinc.

INGRESSUS EST UT ADVENA, NUMQUID UT JUDICES? Hebrei est, unus ille venit ad peregrinandum (ut instar peregrini inter nos degat) et ille iudicando nos iudicari. quis dicant: Venit ille peregrinus ut sit iudex noster, ut nos iudicet? Unde 70 vertunt: *Ingressus es habitate, non etiam iudicium iudicare.*

VIMQUE FABECIT LOTH. Pari eum protrudentes et abriperi conantes, per effringentes ostium, à LOTH egrediente ad eos post se clausum, v. 6.

VERS. 10. — INTRODUXERUNT AD SE LOTH, CLAUSURANTE OSTIUM. Due angeli ostium à LOTH clausum aperuerunt, ut cum à violentia Sodomitarum eruptum in domum introducerent, eoque introduco rursus ostium clausurunt, ne Sodomite pariteringredierentur.

VERS. 11. — PERCUSSERUNT CECITATE. Septuaginta,

aperte; id est, avidentia, quia cetera videntes, ostium tantum Loth, quod quererant, videre non poterunt, Ita Joseph., S. Ambrosius, Chrysostom, et August. quest. 43. Unde Vatablus vertit, *perstrinxerunt illis oculos, ut hallucinarentur, nec satigati quidem inventire ostium.* Si enim, ait S. August., oculi eaci fuissent, non ostium Loth, sed duces, qui eos domum reducent, quiescissent.

Nota. Id factum est hæc ratione, quid Deus eis aliam speciem objecterit, ut loco ostii viderent, verbi gratia, solidum parietem, aut quid alio; id autem fecit uno horum quatuor modorum, puta immunitando vel speciem objecti, vel aeren medium, vel potentiam visivam, vel sensum communem, ad quæ omnes visiones et sensations deferruntur. Simili modo Syri, 4 Reg. 6, Elizenum querentes et videntes, non viderunt, nec agnoverunt esse Elizenum. Sic Christus post resurrectionem duobus discipulis per eum peregrinus; Magdalene vero tanquam hortulanus apparuit.

Simili fuit illustris miraculum Gregorii Thaumaturgi, qui cum diaconi persecutores fugientes in montem, cùm à quodam proditus esset, persecutores montem undique cœserunt, et perseruati sunt, nee tamquam eum viderunt. Redentes ergo ad proditorum cum increpauerunt; ille eum tali loco fuisse certò asseveravit; ipsi vero in loco ab eo designato, non duos homines, sed duas arbores invenisse se assererunt. Illis digressis, proditor ad locum ascendit, viditque Gregorium cum diacono manibus in eccliam elatis orantem, qui persequentes due arbores fuisse videbantur; quare ad pedes ejus accidens conversus ad Christum, ex persecutor cum eo factus est profugus. Ita Nysesimus in ejus vita.

Tropolog. S. Ambros. *Hinc, sit, ostenditur, quia cœca est omnis libido, et quod est ante se, non videt.*

ITA UT OSTIUM INVENTIRE NON POSSENT. Hebrei est, *vñl. lntm hppatcl.*, et laboraverunt sive fatigati sunt querendo ostium; sed frustra, quia illud omni sunt conatu invenire non poterunt. Addit. S. Chrysostom, ex Hebreo illi, id est, *fatigati sunt, Sodomites luxata fuisse membra, ut vira eis motus membrorum deficerent, Idque factum esse à Deo hoc fine, ut significaret eos, mente et vitiis eascos et enerves esse, quodlibet libido mentem maximè excaecet, canque aquæ ac corpus enervet.*

Ostium. Putant Ribera in c. 1 Sophon. 11, 81, Delrio, et alii, Mosen loqui de ostio domus, tam Loth, quā cujusque Sodomitæ; quasi quisque suum dominum regressus, illam invenire et ingredi non poterit. Id enim videtur asserere Sapiens Sap. 19, 16; dignum enim erat, ut qui alienas forces voleant effingere, suas non invenirent. Verum melius S. Ambros., Chrysost., August. et Pererius censem, Mosen tantum loqui hic de ostio solius Loth, quod Sodomites conabantur effingere, sed excitate percussi, omni sunt conatu invenire non poterunt. Illud enim exiguitus planus Script. maximè hebreice contextus, et series historia. Sapiens autem Sap. 19, 16, loquitur de *Egyptis*, non de Sodomis: *tantum enim Egyptios*

comparat Sodomitis in eo quod utrique percussi sint cecidate, quodque uti Sodome ostium Loth quod querebant, ita Aegypti suum quisque ostium quod quererent, in triduanis Aegypti tenebris, invenire non potuerint.

Tropolog. Gregorius lib. 6 Moral., c. 16: « Quid est quod malis adversantibus intra domum Loth reducitur et munitur, nisi quod justus quisque dum præ vorum insidias sustinet, ad mentem revertitur, et imperterritus manet? Sodomite autem viri in domo Loth ostium invenire nequeunt, quia corruptores cœmentum, contra vitam justi nullum accusacionis aditum reprehendunt. Peruersi enim cœcitate quasi domum circumneant, quia invidentes dicta factaque perseruantur; sed quia eis de vita justi, fortis undique ac laudabilis actio olviant, errantes nihil aliud quam parietem palpant. Benè ergo dicitur: *Quasi in nocte, sic palpabam in meridie*, quia dum bonum quod vident accusare nequeunt exeat malitia, malum quod non vident ad accusationem querunt. »

VERS. 12. — DIXERUNT: duo illi viri, ut habent Hebrewa, pata duo angeli.

VERS. 14. — QUASI LUDENS LOQUI, ludere et jocari, aut delirare, et ludicra, non seria loqui.

VERS. 15. — TOLLE UXOREM TUAM ET DUAS FILIAS. Hi ergo quatuor, puta Loth, uxori, et duas filas creditur angelis, egressice sunt Sodomis et salvati; generi vero, famili et ancille Loth non crediderunt, sed manentes in Sodomâ cum aliis combusi sunt.

VERS. 16. — DISMISSANT ILLO. Hebraicæ *vaitimana*, id est, cùm mons neceret sive ut generis sui persuaderet dicessum, ut vult S. Ambros., sive ut domum et suppellecitem suam incendi eriperet, ut vult Rupertus, sive orans Deum ut urbi parceret, ut vult Abulens. Ecce amoenitas et opes Pentapolis invitarunt Loth sed; eadem ipsum jam detinet, et penè perdunt. Disce contempnere terrena et amena.

VERS. 17. — SALVA ANIMAM, vitam tuam hoc incendio eripe; domum, supellecitem, et cetera omnia neglige, ne, si moreris, et ea tecum salvare velis, cum iis pereras et conflagres. Simili modo, Gothico Romæ excidio, anno Domini 410, ut Deo eruptus est S. Innocentius pontifex, ob vite innocentiam et sanctitudinem, quâ et S. Chrysostomus defendit, idèque Arcadium imper. et Eudoxiam, qui eum in exilium egerant, excommunicavit; ac Pelagi subsecutus heresim damnavit; eoque nomine dilatatur à S. Hieron. ad Detinriadem, et sepius à S. Augustino disputante contra Pelagianos. De quo ita scribit Paulus Orosius illi coevis lib. 7 Histor. cap. 39: « Adest Alaricus, trepidam Romanum obsidet, turbat, irrumpt, etc. Accedit quoque, quô magis illa urbis irruptio indignatione Dei acta, quâ hostis fortitudine probaretur, ut S. Innocentius Rom. Ecclesiæ episcopus, tanquam justus Loth trahactus à Sodomis, occulit providentia Dei apud Ravennam tune positus, pectoratoris populi non videtur excidium. »

NOLI, tu cum tuis; nam non soli Loth, sed et uxori, et filiabus hoc præceptum datur: idèq; enim uxor Loth conversa est in statuam salis, quia contra hoc præceptum retrò respexit. Ita Abulens.

NOLI RESPICERE. Vatablus putat esse adagium, q. d.: Ne te incepit poneat. Sic enim Luca 9, dicitur: *Nemo mittens manum ad aratum, et respiciens retrò, aptus est regno Dei*. Sed dico haec verba non adagialiter, sed propriè esse accipienda: id patet ex eo quod uxor Loth punita est, quia retrò respexit; non autem quia eam coepit itineris penituit.

Quares, cum Deus tam rigide vetuit Loth cum suis, in retrò respicerent? — Resp. primò, ad excedendam obedientiam Loth, sic enim Deus exercuit obedientiam Ade, vetans ponum in paradise. Secundo, ad sceleratus genit's detestacionem, utpote quam Deus à suis respecti nollet; noblet enim Deus ut Loth Sodomis perentibus condoletur; sed volebat omnem compassionem, cogitationem et memoriam impissorum hominum ex animis suorum delere; inquit volebat, ut suâ domo et bonis perentibus cum impio non dolerent. Stauerat enim totam urbem ob imploratum facere anathema ignis et incendiū divini. Sic Christus Iussit Apostolis excutere pulverem de pedibus in eos qui Evangelium aversarentur, ut hoc signo protestarentur se cum tam impio hominibus nihil, pulvrem quidem velle habere commune. Tertiò, quia volebat Deus Loth citissime fugere, et salvare se, instabat enim incendium. Rursum volebat Deus docere Loth noscere omnes debere curiositatem nostram mortificare, at Philo Cyprian in Catena. Quartò, quia noblet Deus Loth aliquip penitentia signum dare, quale est retrò respicere; idque ut hoc exemplo tropologie doceret Christianos omnes, presertim salutis sue et perfectionis studiosos, que retrò sunt obliviisi, ad anteriora semper contendere, et in verticem montis, id est, culmen evangelicas perfectionis condescendere. Ita S. August. 16. Civit. 50.

In MONTE SALVUM TE FAC. In monte, scilicet, qui imminet urbi Segor; hinc enim profugit Loth v. 50.

Tropolog. S. Gregorius p. 5 Pastor. admon. 28: Ardentem, inquit, Sodomam fugere, est illicita carnis incendia declinare. Altitudi vero montium est munditia continentum. In monte enim stare, est carni non carnaliter adhucere. Sed qui ad montana scandere non possunt, salvantur in Segor, quia conjugalis vita nec à mundo longe divisa est, nec tamen à gaudio salutis aliena.

Arsenius præceptor Arcadii imp. fugiens in eremum, quâdum vice descendit ad flumen. Erat ibi pueri Aethiopissa, que tetigit melotem eius; ille autem increpavit eam. Illi vero dixit: Si monachus es, vade in montem. Compunctus in hoc verbo senex, diebat ad seipsum: Arseni, si monachus es, vade in montem. Illi vero assidue sibi diebat: Arseni, propter quid existi? Ita vixit in eremo 55 annos, mortuus est anno attatis 95.

VERS. 18. — QUESO, DOMINE. Duo erant angeli, sed unus Loth et uxorem manu duebat; hunc compellat hic Loth dicens, Domine. Alter eum cequens inter filias duas medius, eas pariter duebat.

pepercera ei Dominus, v. 21; itaque sola haec servata est. Ita S. Hieron., Joseph., Bocharodus et alii.

Dices : Sap. 10, v. 6, dicitur ignis descendisse in Pentapolim; ergo etiam in Segor. — Resp. in *Pentapolim*, id est, in regionem illam que à quinque urbibus dicta est Pentapolis, descendit ignis, et exsustit omnia, præter Segor. De Segor ex S. Hier., Bredenbachio, Boccardo, Guillermo Tyrio, et alii itscribit Adriochomus: Segor urbs parvula, prius Bala, sive Bale, vel *Bela dicta, hebraicæ Salissa, latinæ titulus conterraneus* (ritus aliqui legunt conterraneus) vocabatur, quid scilicet terræ motu tertio absorpta (quod significat hebraicæ Bala sit) et prostrata. *Syriacæ Zoor, Zoara, et Scora* dicitur, nunc *Balezon* vocatur. *Sola haec ex quinque Pentapolis* urbibus, precibus *Loth* ex incendio seruata est. Apud eam *gigantus balsanum*, et *poma palmariæ antiques ubertas* indicia. Tempore S. Hieron. Palmerina dicebatur, de Jericho distat quinque leucas, posita sub monte Engaddi.

VERS. 21. — SUSCEPI PRECES TUAS, suscipi et exaudiui te, tuas preces et vota. Sepinque, virtutem *modicam* sit haec urbs Segor, modicos habet cives, et modicè peccavit; da ergo mihi media ebus criminis, ut eam modicanus mihi quasi refugium et asylum serveas.

VERS. 22. — DONEC INGREDIAS ILLUC. *Illi*, id est, in urbem, sed in territorium Segor. Nam dūm Loth versaretur inter Segor et Sodomam, iam Sodoma conflagrabit. Inter Segor enim et Sodoma uox Loth: respiciens hoc incendium, versa est in statuam salis quis etiam non extat. Ita Abulensis., Adriochom., Boccardus et alii.

Pulchr' urgat haec Dei verba: Non potero facere quidquam, donec ingrediaris illuc, noster Prado in e. 9 Ezech. v. 6: O, inquit, *divine bonitatis pelagus!* nonne satis erat fidem astrinxisse sum, Dei angelus erupturnum Lotum de Sodoma incendio? quorsum tanta cautatio! Videbat accepatur angelus à Deo mandatum non modo salvandi Loth, sed etiam ipsius sospitem incolumem, tatum et securum conservandi. Non potero, inquit, facere quidquam; at pleota sunt sceleris impudentiam. Non potero facere quidquam; at claustram in colum. Non potero facero quidquam; at venienti executors sententiam absque venit. Non potero facere quidquam, quousque sis in montem recipiat Loth. Quorsum tam insolita providentia! quod nepotem Abrahami seruit Dei nec tangat nec olficiat ignis, neque occupat, neque vero scilicet perennius calamitas. Quam merito David canebat: Qui habitat in adjutorio (in tutela, latibulo), Altissimi, in protectione (in umbra) Dei celi com morabitur! Dicit Domino, Susceptor meus (asylum meum, et arx mea) es tu.

ICHIRO VOCATUM EST NOMEN URBS ILLIUS SEGOR. Quixi Bala dicebatur, jam vocata est Segor, id est, zoara, quia Loth eam quasi parvam, ne cremaretur, xviii. v. 20. Quatuor ergo urbes Pentapolis, puta Sodoma, Gomorrah, Adama et Sebom, hoc igne coelesti conflagraverunt: quinta Segor communis aliarum incendio destinata, precibus Loth servata est.

Putat Theodoret, Procopius, Suidas et Lyran. Segor quoque, posteaquam ex eā egressus Loth, profudit in montem, esse vastatam, et hiata terra absorptam. Sed contrarium est verius; jam enim precibus Loth

pepercera ei Dominus, v. 21; itaque sola haec servata est. Ita S. Hieron., Joseph., Bocharodus et alii.

Dices : Sap. 10, v. 6, dicitur ignis descendisse in Pentapolim; ergo etiam in Segor. — Resp. in *Pentapolim*, id est, in regionem illam que à quinque urbibus dicta est Pentapolis, descendit ignis, et exsustit omnia, præter Segor. De Segor ex S. Hier., Bredenbachio, Boc-

cardo, Guillermo Tyrio, et alii itscribit Adriochomus: Segor urbs parvula, prius Bala, sive Bale, vel *Bela dicta, hebraicæ Salissa, latinæ titulus conterraneus* (ritus aliqui legunt conterraneus) vocabatur, quid scilicet terræ motu tertio absorpta (quod significat hebraicæ Bala sit) et prostrata. *Syriacæ Zoor, Zoara, et Scora* dicitur, nunc *Balezon* vocatur. *Sola haec ex quinque Pentapolis* urbibus, precibus *Loth* ex incendio seruata est. Apud eam *gigantus balsanum*, et *poma palmariæ antiques ubertas* indicia. Tempore S. Hieron. Palmerina dicebatur, de Jericho distat quinque leucas, posita sub monte Engaddi.

VERS. 23. — SOL EGREGIUS EST SUPER TERRAM, ET

LOTH INGRESSUS EST SEGOR, q. d.: Loth qui apte lucem e Sodoma exivit, orto jam sole pervenit in Segor, cum iam Sodoma conflagraret. Ita Lipoman. et Cajetan. Unde videtur quod summo mane in crepusculo, mox ut Loth egressus est, Sodoma conflagraret.

VERS. 24. — PLUIT DOMINUS A DOMINO, id est, pluit Dominus a seipso, puta à se, sùaque omnipotenti, non à causis naturalibus, q. d.: Non naturalis, sed celestis et divina fuit haec pluvia ignis et sulphuris. Ita Cajetanus, Pagninus, Vatablus, Oleaster. Non ergo hoc Sodoma incendium fuit terrestre, exhalatum eructatumque ex terra, ut vult Strabo l. 45 geographie, qui id probat ex v. 28 hic, sed perperam. Secundo, haec pluvias innuit distinctionem personarum in divinis, q. d.: Pluit Dominus à Domino, id est, pluit Filius à Patre; Filius enim à Patre ut essentiam, ita potentiam omnemque plenidi et agendi vim accepit. Ita S. Hieron. lib. 5 de Trinitate, Euseb. lib. 5 Demonstrat, 25, Hieron. in e. 2 Zachar. Augst. et alii. Imò concil. Sirmense can. 15, idipsum definit.

Dices: Concilium Sirmense è loci damnat priorem sensum. — Resp.: Damnat eum tantum ad mentem Photini, qui ex hoc loco inferat Filium non esse Deum, nec Patri condernum. Adde concilium hoc non esse ab Ecclesiâ receptum, nisi quatenus Photinum damnat; imò ut dixi cap. precedenti, concilium hoc fuit Arianorum. Docet enim Filium quâ Deus meum, et arx mea es tu.

SULPHUR ET ICHEM. Sulphur rectè significatus et punitus fuit peccatorum fator; igne libidinis ardor, inquit Gregor. lib. 4 Moral. c. 10.

Rursum hie ignis et sulphur symbola fuere et prenuntia ignis gehennæ. Ita Laius rex Thebarum, licet Gentilis, ignis sulphuris in emasculatorum, tanquam naturæ jura pervertentes, animadvertisserunt, inquit Plato apud Cælium lib. 15, c. 16.

VERS. 25. — UNIVERSOS HABITATORES. Ergo in Sodoma tam viri quam feminæ omnes erant impissenschafti

et Sodomite, vel actu, vel affectu et consensu. Vide Ezech. 16, v. 49.

Dices: Quo jure, quā causā combusi sunt parvuli et innocentes omnes? Respond.: quia Deus, qui omnium, mortisque et nesciis est dominus; per eos etiam volebat parentes et tantum parentum scelus punire. Parvuli autem hēc hāc morte consuluit, ne, si superstites manerent, patrassarent, itaque aeternis ignibus addiccerentur.

Quæres, an aliqui Sodomite, videntes suas flammas, in morte penituerint, sinitque salvati? Asserit S. Hieronimus, sed communiter illi passim putant omnes in impietate esse mortuos esseque dannatos: versabuntur enim in flagranti criminis ejusdem nocte sequenti invaserunt eos Sodomite, idēquod summo manè ab iisdem angelis cremata est Sodoma. Unde sequitur Sodoma incendium contigisse anno Abraham 99; cim ergo Abraham natus sit anno diluvio 292, adeo annos 99 vite Abraham, habebis annum 391 à diluvio, quo contigit hoc. Sodoma excedit, qui fuit anno mundi 2047; ante plágas vero Egypti, et egressum Hebreorum ex Egypto, fuit hic annus 406.

VERS. 26. — RESPICHIENS UXOR EUS POST SE. Id factum est iuxta urbem Segor, quō eam cum Loth et filiis deduxere angelii, quasi in tutum, et inde mox Dei ultionem in Sodomam executi sunt, plueo in eam sulphur et ignem.

Respexit autem, excita strepitu ignis et sulphuris pluvii, et clamore percutienti; partim ex timore, ne et ipsam flammam corripere, partim ex curiositate, partim ex dolore rerum amissarum et civium suorum, patricieque sue conflagrantis. Punitur ergo, quia indebet fuit et incredula, ut sap. c. 10, 7, non enim credidit quidquam referre ad incolumentem et salutem suam, si respiceret retro necno. Unde Dions. Carthius, censem eam pccasse mortaliter. Alii tamen veniale humu fuisse culpam opinantur, tum quia nimis metu percusa respexit, tum quia non respicere levius illi videbatur res et materia; proinde non putabat hoc precipi et obligare sub peccato mortalib; punita tamen fuit, quia Deus volebat eam statuere aliis in exemplum, ut mox dicam. Simili enim modo ad exemplum aliorum, punivit Deus morte Propheta illum, cuius historia narratur 5 Reg. 13, ob inobedientiam tantum veniale, ut videtur.

VERS. 27. — IN STATUM SALIS. Vatabl. vertit, versa est in statuum perpetuum; sic Num. 18, 19, vocatur enim statua perpetuum; ut sic statua perpetuum. Verum hoc salis impudicum et alienum est; unde passim alii censent ad quinque vel sex leucas, sterilia reddat, ita ut ne germinem quidem producant. Quin et Sapiens, Sap. 10, v. 7: In testimonium, inquit, nequissima famiglobunda constat deserta terra, et incerto tempore (intempestivos, immaturos, imperfectos, evanidos) fructus habentes arboreos.

Si haec in Sodomis facta sunt, quid fieri in gehennā? Vide, mortales, vide, carnales, exemplum et typum vestrum, 2 Petri 2, v. 6.

Discite justitiam mortis, et non temnere divos.

Quis ex vobis habilitare poterit cum igne devorante (corpora et animas)? habilitare cum ardoribus

sempernis? Hoc igne, ignisque meditatione suffocate ignem concupiscentia vestre. Nam omnes ignes, omnesque penae hujus mundi respectu ignis et cruciatōs inferni sunt tantum quasi ignis pictus ad verum et magnum ignem, ait S. Polycarpus presbyter in vita S. Sebastiani.

Nota. Hoc Pentapolis excidium et incendium contigit præcisè anno uno ante navitatem Isaæ, que contigit anno Abramæ centesimo. Id patet, nam angelii qui subverterunt Sodomam, pridiè pranderant apud Abramam, cīque promiserant Isaæ sequenti anno nasciturum, c. 18, v. 10, indeque codiem die iverunt Sodomam, vespereque excepti sunt a Loth; cum nocte sequenti invaserunt eos Sodomite, idēquod summō manè ab iisdem angelis cremata est Sodoma. Unde sequitur Sodoma incendium contigisse anno Abramæ 99; cim ergo Abraham natus sit anno diluvio 292, adeo annos 99 vite Abraham, habebis annum 391 à diluvio, quo contigit hoc. Sodoma excedit, qui fuit anno mundi 2047; ante plágas vero Egypti, et egressum Hebreorum ex Egypto, fuit hic annus 406.

VERS. 28. — FAVILAM, fumum flammæ et favilæ mixtum. Ita Hebr., Chald. et Septuag. Spectabat enim Abramus ipsum Sodoma incendium.

VERS. 29. — RECORDATUR EST ARAKAL, ne perderet justum Loth, nepotem Abramæ, cum impis Sodomitis,

ob merita et preces Abramæ qui oraverat dicens: Ne

perdas justum cum impi, c. 16, 23.

VERS. 30. — ASCENDITQUE ET MANSIT IN MONTE.

Angelus veterum tantum ne in via respiceret retrò; cim ergo ex vi in Segor pervenit Loth, respexit, videntisque horribilem illam ignis et sulphuris pluviam, ac longè latèque populus incendium; consernatus, innumerum sui et promissionis angelicas, quasi in Segor secundum satis esset tutus, ex Segor profugit ad montana.

VERS. 31. — NULLUS VIRORUM REMANIT IN TERRA.

Censit Origen. filias Loth traditionem à patre acceptisse, mundum ut olim diluvio perierat, ita secundo peritura incendio; unde nimis timor et horror incendi hujus Sodomiticū impulit eas, ut totum orbem conflagrasse putarent; et hic error, quem tamen vel patre, vel tempore docente deponeant poterant et debant, impulit eas ad incestum, non libido. Vide S. Aug. lib. 22 contra Faustum, c. 42 et 43.

Nota Joseph., S. Chrysost., Theod., Ambros. has

filias Loth à peccato excusant, idēquod ex duplicitate capite.

Primo, ex ignorantia earum invincibilis, secundò, quid tali casu que illa sola cum patre fuissent superstites,

licita erat earum cum patre commixtio, ad servandum genus humanum, ait Ambros. lib. 1 de Abraham, c. 6; sic enim Eva, que ex Adami casta est facta, itaque Adas fuit quasi filia, ejusdem tamen fuit uxor, quia hec erat tunc sola in mundo femina.

Verum contrarium docet S. Augustinus et communi-

niter theologi. Primo, ignorantia haec et error filiarum erat invincibilis, ut dixi. Secundò, conceitus filiae cum

patre est contra omnem naturæ pudorem, unde nullo

casu aut necessitate ficitus est, nisi Deus dispenseat,

cumque concedat.

Moraliter recte notat Lipomarus, cohabitationem

feminarum cum viris, licet eis sint sanguine juncta,

nonquam carcer periculis. Unde S. Augustinus nec

nepli, nec sorores in domum suam admisit.

Quoniam si quis multilaverit advena formam, Proficius ex sece suggesta vulnera complet. Dicitur et vivens alio jam corpore sexus

Munificos solito dispungere sanguine menses.

Ubi nota → vivens, non quod vere vivat haec statua, sed quod viventis more quasi menstrua quedam effundat, quod aquæ mirum est atque alterum quod asserit hic Tertull., statuam hanc, si à quopiam mulieret, mox hec multum quasi vulus sumpu sancire et implere. Horum fides sit penes Tertull.

Quin et Bocharinus, qui vixit abhinc trecentis annis, testator statuam hanc sibi astate adhuc extitisse inter Engaddi et mare Mortuum, eamque etiamnam extare docet Adrichomius. Quin et Targum Hierosolymatum addit, statuam hanc duraturam usque ad diem resurrectionis et iudicii. Ille de hac statua salis uxoris Loth est aenigma:

Cadaver nec habet suum sepulcrum; Sepulcrum nec habet suum cadaver;

Sepulcrum tamen et cadaver intus,

quia scilicet ipsa sibi cadaver est et sepulcrum. Quæres cur uxor Loth versa est in statuum salis?

Respondent Hebrei apud Lyrān, quod quid vespero precedente, cim Loth angelos excepérer in conā, non apposuerit sal, quo cibi condiri solent, idque ex genitali hospitum et hospitalitatis odio; Sodomite enim erant inhospitales. Verum haec est Iudaica fabula et figmentum.

Dico ergo: Versa est uxor Loth in statuum salis, ad hoc ut esset quasi marmor et monumentum perenne divina castigationis, quo posteri doceantur Deo per anna obediē et servire, ne retrospicere, ut bonis coptis desistant, ac repeatant mundi et carnis oblectamenta; nam sal sibi scicitate memoria prodet, et corpora a conservacione conservat; metallicum vero solidum est; unde symbolum est aeternitatis et memoris aeternae. Hinc pactum salis vocatur pactum aeternum.

Hinc Tropolog. S. Prosper. l. 1 de Predict. et proposit. c. 16: Uxor, ait, Loth, salis statua effecta, suo exemplo fatuus condidit, in proposito sancto, quo tandem proficiens, noscita curiositate retrò non debet respicere. His enim ait Christus Luce 17, 31: Memento uxoris Loth. Sie et S. Aug. in Ps. 78, huc aptat apostolus qui volunt castitatis infringunt.

Quæres secundò, an uxor Loth corpus solum, an vero etiam anima interierit, et versa sit in statuum salis? Animam cum corpore esse conversam in statuum, suadere videtur primo, quid absoluti hi miro et inauditi modo uxori dicatur conversa in statuum: uxor autem constat tam, in modo magis, anima, quam corpore. Secundò, quia id videtur dicere Sapiens Sap. 10, v. 7, cum ait: Incredibili (incredule) anima memoria stans figuramenta salis. Verum respondeo et dico, solum corpus versus esse in statuum; hec enim conversio fuit mors uxor Loth; in morte autem anima non interierit, sed solum corpus commutatur in cadaver, et inde in terram. Secundò quia anima est incorporea, ergo non potuit propriè transmutari in corpus, puta

in statuum. Tertiò, anima est immortalis, ergo interire et commutari nequit. Et cor, queso, per miraculum, et contra naturam Deus esse can fecisset hic mortalem, in modo reipsa mori, cim id ipsum hominibus ad exemplum non prosit? ad hoc enim sufficit corpus visibile converti in statuum visibilem. Hec ergo à Sapiente vocatur incredula anima, id est, hominis, monumentum. Nam aliqui nec anima, nec animo, sed tantum corporis in statuum conversione videbunt. Itaque anima hujus uxoris, corpore converso in statuum, superstes mansit, atque ivit ad infernum, aut potius purgatorium; videtur nam hæc ejus retrospective venialis tantum fusisse culpa, ut dixi.

VERS. 27. — CUM DOMINO, cum tertio illo angelō de quo c. 18, 25, qui v. 33, ab Abraham jam discesserat.

VERS. 28. — FAVILAM, fumum flammæ et favilæ mixtum. Ita Hebr., Chald. et Septuag. Spectabat enim Abramus ipsum Sodoma incendium.

VERS. 29. — RECORDATUR EST ARAKAL, ne perderet justum Loth, nepotem Abramæ, cum impis Sodomitis,

ob merita et preces Abramæ qui oraverat dicens: Ne

perdas justum cum impi, c. 16, 23.

VERS. 30. — ASCENDITQUE ET MANSIT IN MONTE.

Angelus veterum tantum ne in via respiceret retrò; cim ergo ex vi in Segor pervenit Loth, respexit, videntisque horribilem illam ignis et sulphuris pluviam, ac longè latèque populus incendium; consernatus, innumerum sui et promissionis angelicas, quasi in Segor secundum satis esset tutus, ex Segor profugit ad montana.

VERS. 31. — NULLUS VIRORUM REMANIT IN TERRA.

Censit Origen. filias Loth traditionem à patre acceptisse, mundum ut olim diluvio perierat, ita secundo peritura incendio; unde nimis timor et horror incendi hujus Sodomiticū impulit eas, ut totum orbem conflagrasse putarent; et hic error, quem tamen vel patre, vel tempore docente deponeant poterant et debant, impulit eas ad incestum, non libido. Vide S. Aug. lib. 22 contra Faustum, c. 42 et 43.

Nota Joseph., S. Chrysost., Theod., Ambros. has

filias Loth à peccato excusant, idēquod ex duplicitate capite.

Primo, ex ignorantia earum invincibilis, secundò, conceitus filiae cum

patre est contra omnem naturæ pudorem, unde nullo

casu aut necessitate ficitus est, nisi Deus dispenseat,

cumque concedat.

Moraliter recte notat Lipomarus, cohabitationem

feminarum cum viris, licet eis sint sanguine juncta,

nonquam carcer periculis. Unde S. Augustinus nec

nepli, nec sorores in domum suam admisit.

VERS. 33.—**BIBERE VINUM**, quod in Segor emerant, et inde cum virtualibus exteris, ad aliquot dierum vietum asporiantur. **Peccuriv Loth**, ait S. Aug. lib. 22, contra Faustum c. 44, non quantum meretur incestus (quem ebrius et sui impos, prater omnem opinionem et suspicionem admisit), sed illa ebrietas. Hac autem tantum videtur fuisse venialis. Ita Theod., S. Chrysost., Perer. Planè enim consernatus, et ob conjugis homorumque omnium amissionem, tristissimus erat Loth, idèque paup larijus habuit ad leniendum mastitiam; non tamen ita, ut putaret se temulentum fore; sed vinum ipsi fortè insuetum, aut solito potitus, mox cerebrum labore et morore debilitatem occupavit et oppressit; tristes enim illic captiuntur vino.

NON SENSIT. Fui aliquis sensus in Loth, ut patet; sed confusus, soplitus et perturbatus, qualis esse solet in dormientibus, maximè semisopitus et semivigilantibus. Ita Cajet. In particulari ergo non sensit, ne agnoscit Loth filiam, ejusque accessum et recessum.

VERS. 35.—**DEDERUNT ETIA ETILLA NOCTE PATRE** **SUO BIBERE VINUM**. Haec secunda ebrietas Loth magis peccatum fuit priori, quia ex priori expertus jam vini potiam, suamque temulentum, sapere debuisse et cavere, sibi tempore a vino, ne in secundam inciderit. Sed quis, presertim ita afflictus, per omnia tam prouidus est?

VERS. 37.—**MOAB** dicitur quasi **Meab**, id est, ex patre, q. d.: Hunc filium genui ex patre meo, ut idem sit illi pater et avus; impudens fuit haec filia in congressu cum patre; impudentior in nomine prolis, quo crimen sum publicatum.

AMMON. Hebraice **ben ammi**, id est, filius populi vel, in Septuag. generis mei, quem scilicet ex meo genere et gente, ex mea cognatione et parentela, puto ex patre suscepit, q. d.: **Filius hi meus non generatus** est ab impiis Sodomitis, inter quos vixi, sed **totus** est ex meo populo et gente, natus nimis ex parentis sua filiæque conceptu. Volut Deus in filiis manere incestus hujus paterni tam infamis memoriam, ut Hebrew corum communis, praetexte cognitionis, se non contaminaret. Ita Theodor. Quare appositi S. Paula terram sanctam peragrans, cum ad Segor sive Zoarum venisset, recordabatur speluncam Loth, et versus in lacrymas virgines socias admovebat, cawendum esse vimam in quo est luxuria, cuius opus Moabites sunt et Ammonites, ut refert S. Hieron. in ejus vita. Vide huc quid sit ebrietas, etiam involuntaria, et in qua absurdum hominem adigit. Quid ergo est ebrietas voluntaria? in qua mala adigit! quia multis fuit funesta? Quid est ebrietas? Audi S. Basilius hom. in ebrietatem: *Est daemon voluntarius, malitia mater, virtutis inimica; fortè virum reddit ignoramus, ex temperante facit lascivium, justitiam ignorat, prudentiam extinguit. Quid, quæso, sunt ebrii alii, quia gentium idola? oculos habent, et non vident. Quid est ebrietas? Audi S. Ambros. de Elii et jejunio, c. 16: Est fomentum libidinis, incentivus insaniae, venenum insipientie. Per hanc homines vocem amittunt, colore xanthantur, oculis ignescunt, ore anhelant, fremunt naribus, in furore ardescunt. Quid est ebrietas? Est*

homine nec mortuus nec virius, ait S. Hieron. in cap. 5 ad Galat. Quid est ebrius? *Est daemon voluntarius, mortuus animatus, morbus veniam non habens, ruina excusatione carens, commune generis nostri opprobrium. Ubi ebrietas, illic diabolus, ibi turpia verba; ubi satislatias, illic demones choreas agunt*, inquit S. Chrysost. hom. 57 ad popul. Rursus hom. 58 in Math.: *Quanto melior asinus ebrius est, quanto canis præstans!* Omnes certè bestiae, cum bibunt aut comedant, ultra quam satis est non sumunt, etiam si mille homines convergent. Quid est ebrietas? *Est voluntaria insania*, ait Seneca Epist. 85.

SECUNDÒ, vis scire effectus ebrietatis? Primo, iram Dei provocat; Isaïe 5: *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam!* Prov. 29, 25: *Cui vœ? cui rixa? cui foee? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? nonne his qui commorantur in vino, et student cibicibus epotandi?* Secundo, mentem eripit. Prov. 23, 31: *Ne intuaris vinum, cum splendoriter in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in novissimo mordebit ut colubri.* Osce, 4, 11: *Fornicatio, et vinum, et ebrietas auferunt cor.* Tertiò, luxuriam inflamat, ut patet hic in Loth. Prov. 20, 1: *Luxuriosa res vinum, et tumultuosa ebrietas.* Ephes. 5, 18: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Quartò, jacturam facit vite et fortunaram. Eccli. 37, 34: *Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinentis est, adiecit vitam, et c. 19, 1: Operarius ebriosus non locupletabitur.* Quintò, tollit erubescitam, quia sublati, homo crumpit in verba spure, litigiosi, rixosi, etc., quin et verbora ac cedes. Sextò, proprium hoc habet quod peccatorum constituit in periculo certo et inevitabiliter damnacionis exterme: ali enim peccatores, si ingratis mors, penitent, cum sint rationis compotes, et Sacramentorum expiantur; solus ebrius nec peccantie, nec Sacramentorum est capax, ut, si ledatur, vel catharrus suffocetur, certo certis damnetur. Hinc ait Paulus I Corinth. 6, v. 10, et Galat. 5, v. 21, quod ebriosi regnum Dei non possidebunt.

Tertiò, vis exempla? Loth, quem Sodoma non visit, ebrius geminum commisit incestum. Nec vir perfetus, ebrius nudatus et a filio illius est. Samson repletus vino per Dalliam hostibus traditus est. Holopherni ebrio caput a Judith resectum est. Filii Job, dum vinum bibunt, riuia donus opprimit sunt. Herodes inter pecula caput Joanni Baptiste precidi jussit. Dives epulo ob excessum in potu, non guttulum quidem aque post hanc vitam habere meruit, ait S. Chrysost. Alexander ebrius Clytem charissimum occidit, quin et seipsum Herculanœ scypho. Baltazar monarcha ultimus Babyloniorum temulentus vidit manum scribentem, *mane, tekel, phares;* et eadem nocte à Cyro regno et vita spoliatus est. Cogitet ebrius sibi candom sententiam à Deo ferri: *mane, numerati et successi sunt dies vitiæ tue, brevi, et fortè hæc die, hæc hora morieris; tekel, appensus es, et inventus es minus habens, minus sobrietatis et virtutis, quia gravis es vino et vitiis; phares, divisus es, corpus tuum quod ita saginasti, dabitur vermis in epulum, anima dabitur demonibus in ludibrium et tormentum.*

CAPUT XX.

1. Profectus inde Abraham in terram australē, habitavit inter Cadès et Sur; et peregrinatus est in Gerar.

2. Dixitque de Sarà uxore suā: Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Gerara, et tulit eam.

3. Venit autem Deus ad Abimelech per somnum nocte, et ait illi: En morieris propter mulierem quam tulisti; habet enim virum.

4. Abimelech verò non tetigerat eam, et ait: Domine, num gentem ignoramus et justam interficies?

5. Nonne ipse dixit milii: Soror mea est: et ipsa ait: Frater meus est? in simplicitate cordis meis, et munditiam manuum mearum, feci hoc.

6. Dixitque ad eum Deus: Et ego scio quod simplici corde fecisisti; et idè custodisti te ne peccares in me, et non dimisi ut tangeres eam.

7. Nume ergo reddit viro suo uxorem, quia propheta est: et orabit pro te, et vives: si autem mulieris redire, scito quid morte morieris tu, et omnia que tua sunt.

8. Statimque de nocte consurgens Abimelech, vocavit omnes seruos suos, et locutus est universa verba haec in auribus eorum, timueruntque omnes viri validi.

9. Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, et dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccavimus in te, quia induxit super me et super regnum meum peccatum grande? quae non debuisti facere fecisti nobis.

10. Rursumque postulans, ait: Quid vidisti, ut hoc faceres?

11. Respondit Abraham: Cogitavi tecum, dicens: Foris non est timor Dei in loco isto, et interficiunt me propter uxorem meam:

12. Aliás autem et verò soror mea est, filia patris mei, et non filia matris mee, et duxi eam in uxorem rem.

13. Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies tecum: In omni loco, ad quem ingrediemur, dices quid frater tuus sim.

14. Tulit igitur Abimelech oves et boves, et servos et ancillas, et dedit Abraham: rediditque illi Sarā uxorem suam.

15. Et ait: Terra coram vobis est; ubicumque tibi placeuerit habita.

16. Il dicit enītate à Sarā: J'ai donné mille pièces d'argent à votre frère, afin qu'en quelque lieu que vous alliez, vous ayez toujours une voile sur les yeux devant tous ceux avec qui vous serez: et souvenez-vous que vous avez été prise pour n'avoir pas eu cette marque de votre dépendance d'un mari.

17. Abraham pria Diem easiū; et Diem guérira Abimelech, sa femme et ses servantes, et elles enfonteront.

18. Car Diem avait frappé de stérilité toute la maison d'Abimelech, à cause de Sarā, femme d'Abraham.

COMMENTARIUM.

VERS. 4.—**PROFECTUS INDE ABRAHAM.** Ex Mambre, ob cladem recentem Sodome, ut scilicet longius abs-
-set à Sodomis et mari Mortuo, quod suo fumo vicinis

CHAPITRE XX.

1. Abraham étant parti de là pour aller du côté du midi, habita entre Cadès et Sur; et étant allé à Gérara, pour y demeurer quelque temps,

2. Il dit, parlant de Sarā sa femme, qu'elle était sa sœur. Abimelech, roi de Gérara, charmé de la beauté de Sarā, que son grand âge n'avait point effacé, envoya donc chez lui, et la fit enlever.

3. Mais Dieu qui veillait à la conservation de Sarā, apparut en songe pendant une nuit à Abimelech, et lui dit: Vous serez puni de mort à cause de la femme que vous avez enlevée, parce qu'elle a un mari.

4. Or, Abimelech ne l'avait point touchée; et il répondit: Seigneur, punirez-vous de mort l'ignorance d'un peuple innocent?

5. Cet homme ne m'a-t-il pas dit lui-même qu'elle était sa sœur? et elle-même ne m'a-t-elle pas dit qu'il était son frère? J'ai fait cela dans la simplicité de mon cœur, et sans souiller la pureté de mes mains.

6. Dien lui dit: Je sais que vous l'avez fait avec un cœur simple; c'est pour cela que je vous ai préservé, en vous affligeant vous et vos femmes, afin que vous ne péchiez pas point contre moi, et que je ne vous ai pas permis de la toucher, en vous avertissant de son état, comme je fais maintenant.

7. Rendez donc présentement cette femme à son mari, parce que c'est un propriétaire à qui je décore mes secrets, et il priera pour vous, et vous vivrez: Que si vous ne voulez point la rendre, sachez que vous seriez frappé de mort, vous et tout ce qui est à vous.

8. Abimelech se leva aussitôt, lorsqu'il était encore nuit; et ayant appelé tous ses serviteurs, il leur tint ce qu'il avait entendu; et ils furent tous satis de frayer.

9. Il manda aussi Abraham, et lui dit: Pourquoi nous avez-vous traités de la sorte? Quel mal vous avions nous fait, pour avoir voulu nous engager, moi et mon royaume, dans un si grand péché? Vous avez fait assurement à notre égard, ce que vous n'auriez pas dû faire.

10. Et continuant encore ses plaintes, il ajouta: Qu'avez-vous envisagé en agissant ainsi avec moi?

11. Abraham lui répondit: J'ai songé et j'ai dit en moi-même: Il n'y a peut-être point de crainte de Dieu en ce pays-ci, et ils me tueroit pour avoir ma femme.

12. D'ailleurs elle est véritablement ma sœur, étant fille de mon père, quoiqu'elle ne soit pas fille de ma mère, et je l'ai épousée.

13. Or, depuis que Dieu m'a fait sortir de la maison de mon père, je lui ai dit: Vous me ferez cette grâce dans tous les pays où nous irons, de dire que je suis votre frère.

14. Abimelech donna donc à Abraham des bœufs, des bouviers, des serviteurs et des servantes: il lui rendit sa femme.

15. Et lui dit: Vous voyez devant vous toute cette terre; demeurez partout où il vous plaira.

16. Il dit ensuite à Sarā: J'ai donné mille pièces d'argent à votre frère, afin qu'en quelque lieu que vous alliez, vous ayez toujours une voile sur les yeux devant tous ceux avec qui vous serez: et souvenez-vous que vous avez été prise pour n'avoir pas eu cette marque de votre dépendance d'un mari.

17. Abraham pria Diem easiū; et Diem guérira Abimelech, sa femme et ses servantes, et elles enfonteront.

18. Car Diem avait frappé de stérilité toute la maison d'Abimelech, à cause de Sarā, femme d'Abraham.

locis sterilitatis et pestem afflatabat. Secundum, quia Deus volebat eum in Chanaan esse peregrinum, et assiduitate peregrinari, ut doceret nos in hæc vitâ esse peregrinos, et tendere ad celum. Hebr. 11, v. 10. Terterius, ut variis locis et gentibus prodesset sua doctrina, pietate, et vita exemplo, atque undique spargeret verbum religionis et virtutis semina. Ita Chrysostomus.

Vers. 2. — TULIT EAM, ut conjugem eam diceret. Erat Sara jam nonagenaria; unde mirum alievi videatur, illam cùm etate tantâ fuisse pulchritudine, ut à rege appeleretur. Verum nonagenariae tunc erant similes nostris quadragenariis vel quinquagenariis, quâ ait nonnulli robusti pristinæ adulæ servant pulchritudinem. Adit Procop. divinitus cum fecunditate Sara restauratam fuisse pristinam pulchritudinem.

Adjivit hanc Sara pulchritudinem, quod ipsa valde bono erat temperamento, quod nunquam pepererat, quod nunquam lactaverat, quodque, ut Tornielus et alii patant, multis ante annis, scilicet ex quo steriles esse certò intellexit, copula conjugali abstinuit, ut colligunt c. 18, vers. 12; has enim vires et pulchritudinem conservavit; sicuti è contrario, debili complexio, crebri partus, lactationes longæ, frequens copula usus, vires eneruant, rugas et senium accelerant.

Nota. Sara paucis diebus post angelorum ab Abrahamo discussum concepit Isaacum, simulque cum Abraham ivit in Geraram, ubi statim Abimelech eam sibi tulit, idèque à Deo mox flagellatus est, ut patet v. 17, sterilitate communi et morbo gravissimo, sed medicis ignoto; itaque impeditus fuit ne Sarà abuteretur; desperata medicorum ope Deus in somnis illi apparuit, iussisse quod Sarah reddi, Ia. Josephus.

Vers. 3. — PER SONNICUM. Hinc patet, dormienti Abimelech hanc visionem in imaginatione objectam esse; angelus enim in ea hæc verba dei loquenter, et Abimelech respondens ita efformavit, ut rex omnino videatur sibi cum Deo colloqui.

Ex nomine, scilicet, nisi jam sciens conjugatum, marito eam reddas, ut patet v. 7.

Vers. 5. — IN SIMPLICITATE, simplici, innocentia, recto et sincere animo; simplex enim in Scriptura vocatur recetus, sincerus, innoxius, qui nulli est injurias.

Vers. 6. — ET EGO SCIO, te innoxium ab adulterio, sed non ab injuria; tulisti enim invitauit pro tuo imperio, idèque puniri te, v. 17.

NE PECCARES, ne vel inscius mœchaberis, essecque materialiter saltante adulterio.

NON DIMISI, morbo impeditus, v. 17.

OBIRAT, et exorabit, ut cesseret ista plaga tua.

Vers. 7. — QUA PROPHETA EST, quia vir sanctus est, cum qui Deus familiariter agit et loquitur. Secundum, proprius propheta fuit Abraham; multa enim futura premonit, uti mœstorum sibi Isaæ, et ex eo Christum, posterosque suos quartâ generatione obtenturos Chanaanam, overtentandam Sodoniam, etc. Septem vocis propheta significations assignavit 1 Corinth. 14, initio.

Vers. 8. — STATIMQUE DE NOCTE, summo mane, ut habeant Hebreæ, Chaldea et Septuag.

VERS. 9. — SUPER REGNUM MIE. Solet enim Deus regna ob peccata regnum punire, quia populus est aliquid principis et quasi principis pars, sive membraum politicum. Ita Abulensis.

INDUXISTI SUPER ME PECCATUM GRANDE, materiale adulterium. Dicendo enim Sarah esse tuam sororem, non uxorem, dedisti mili occasionem accipendi eam in uxorem, qua mili non potest esse uxor, sed pellex et adultera; vulga enim materiale peccatum vocat peccatum, putatque esse penitâ dignum. Metuera etiam, et dubitare poterat Abimelech, an satia Abrahamum examinasset et inquisisset, num Sara esset conjugata. Certe cupiditate aliquâ peccasse videtur et licentia, ut sollem regis nonnulli, præsertim pagani, imperiosè multa posse, etiam conjuges et bona aliorum. Addit, fuisse aliquam formalem culpam in Abimelech, in eo quod Sarah invitam abduxerit, ut dixi. Secundum, peccatum grande, id est, grandem peccati mei jam dicti ultionem, prenam et plagan, ut patet v. 17. Ia. Abul. Deus enim subinde etiam ob materialia peccata homines puniit, id est, castigat et affligit, ut ipsi, ac presertim principes et prælati, ea indagant et extirpant; ita fecit hunc Deus cum Abimelech.

Vers. 12. — VERE SOROR MEA EST, q. d. : Vere genitîs mea, que nepotes sorores, nepotes fratres vocat, vocavi Sarah sororem meam, cum nepis sit, ut dixi c. 12, 15. Sie Abraham vocat Loth fratrem, id est, nepotem suum, c. 15, 8. Addit S. Chrysost. quod omnes in familia Thare, ipsum Thare patrem vocalant, ac si omnes inter se fratres et sorores fuissent; maximè cùm mortuo Aran, patre Saræ et Loth, haberent Thare non solum avii, sed et patris loco. Sic vulgo Flandri et Galli suos avos vocant magno patres.

Quare non est verisimile, quod Cajetan. et alii ex hoc loco astrinxant, Sarah proprie fuisse sororem Abraham, et eodem proximo patre Thare, sed alia matre genitam; nam iure naturæ illicitum et iritatum est matrimonium in primo consanguinitatis gradu, non tantum linea recta, sed et lateralis, puta inter fratrem et sororem. Ia. S. August. lib. 22 contra Faustum cap. 35. Et quis credat Abrahamum virum tam proubum, prudentem et honestum, sororem suam in coniugium accipisse?

FILIA PATRIS MEI, ET NON FILIA MATRIS MEÆ, q. d. : Sare ex eodem patre Thare mecum, sed per aliam matrem descendit; unde videtur, quod Thare duas haberent uxores, ex quarum una natus est Abraham, ex alterâ Aran, qui genuit Sarah et Loth. Hinc patet conjugium in secundo gradu collateralare, puta inter patrum et neptem, non planè veteri lege nature, et patrum fuisse usitatum; jam autem vetitum est lege posteriori. Ita S. Augustinus supra.

Vers. 13. — POSTQUAM AUTEM EDUXIT ME DEUS. Hebrewæ est, cùm errare et instar erroris peregrinari (hoc est enim hebreum יְהוָה הַלֵּךְ) me fecerunt dii, puta Deus unus, sed in personis, triinus.

Vers. 16. — MILLE ARGENTEOS, scilicet sicles, ut vertit Chaldeus. Nam, cùm in Scripturâ ponitur ar-

gentens vel aureus, intelligitur sicles, ut benè probat Mariana c. 6 de Ponderibus, et Delrio hic; iam mille sicles argentei sunt mille floreni Brabantici; sicles enim est floreni, sive 4 regales Hispanici. 70 verunt, mili didrachma, scilicet Hebreæca; nam didrachmum Hebreum sive sicles, continet non duas, sed 4 drachmas Atticas, puta 4 regales, ut dixi.

FRATRI, quem vocas fratrem tuum, cùm sit maritus. Est ironia.

HOC ERIT TIBI IN VELAMEN OCULOLUM, id est, in defensionem pudoris, et, ut Chaldaeus verit, in velamen honoris tui, quod miserum tollere te mili in sponsam, quodque honesté te habuerim, et intactam viro reddiderim; oculi enim sunt sedes pudoris. Alludit ad ritum veterum; sponsa enim cùm nupti abdantur, ob pudorem obnubilant velo, quod flammam dicibatur, vel pallio caput, ut fecit Rebecca, Genes. 24, 65. Vide Alexand. ab Alex. l. 2 Genial. c. 5. Vide etiam dicta I Cor. 11, v. 5 et seq.

Sensus ergo est, ut rectè Delrio, q. d. : En ego quasi paronymplus, et novus antiqui matrimonii auxpis, et viro uxorem in manum do, Caio Caiam: quia et doto superadato sicles mili. Illud sit tibi loco flammei, quin et iis flammeum enim si voles, hoc nova nupti pudorem tum nupliarium, tum mendaci tui, tum suspicionem quarumlibet de me et te obnubit; factile enim omnes intelligent, et castè à me halitus, ex eo quod tam solemniter et honorifice à mis si viro reddit. Secundum, Hamerius sic explicat: Dedi tibi mille argenteos, ut emas tibi tuisque ancillæ velamentum, ad operiendam pulchritudinem, ne sis tibi, ut mihi fuit, illecebra et irritamentum libidinis, q. d. Noli quasi impupta aperio capite, uti ante fecisti, indecedere, sed quasi nupta illud obnubit et velo. Tertiò, Cajet. verit, non hoc, sed hic, scilicet Abraham maiorius tuus, erit velamen oculorum omnibus ad concupiscentium te in uxorem, q. d. Nemo qui noverit hunc esse maritum tuum, etiæ videat te esse pulcherrimam, audebit te concupiscere et sumere in uxorem. Abraham enim, utpote maritus, omnibus velabit et claudet oculos, spem et mentem conjugi. Sed primus sensus magis est genuinus.

MEMENTO TO ESSE DEPREHENSAM. Lipom. vult corrigendum esse, reprehensam. Si enim habent Hebreæ et Chaldaea. Sed reprehensa fuit Sara hoc ipso, quo reprehensa, et verbis istis quasi sale aspersa, q. d. : Deinceps noli uti hæc dissimulatione et dolo, ut mariatum voces fratrem tuum, ne te probri, alios peccati

CAPUT XXI.

1. Visitavit autem Dominus Sarah, sicut promiserat, et implevit quæ locutus est.

2. Concepitque et peperit filium in senectute sua, tempore quo predixerat ei Deus.

3. Vocavitque Abraham nomen filii sui, quem genuit ei Sarah, Isaac;

4. Et circumcidit eum octavo die, sicut præcepérat ei Deus,

periculo exposnas. Unde Septuag. vertunt, in cunctis esto veridica.

Vers. 18. — CONCLUSERAT ENIM DOMINUS OMNEM VULVAM DOMUS ABIMELECH, ne possent mulieres forta concipere, vel ante conceptionem edere et parere; ex quo necesse erat gravidas acerbissimi doloribus excruciarci, q. d. : Fecit Deus omnes steriles. Addit Josephus, Abimelech adeò gravi morbo percussum à Deo, ut medici de ejus vita desperarent. Hoc etiam in iuniori Scriptura, cùm ait: Orante autem Abraham (vide, ait S. Chrysostomus, qui valent preces justi apud Deum) sanavit Deus Abimelech. Addunt et alii apud Pererium, eum ingenti cruciati in verendis afflictione fuisse.

Non peccarât, vel certè parum peccarât Abimelech, ut patet v. 4 et 6, itaque pœna hæc non illi tam poneat fuit, quia frenum ne Sarah tangere, et stimulans, qui eum cogerebat, ut statim Sarah redderet Abraham.

Hoc ex cap. liquet tunc gentes aliquas, putat Geraritas, coluisse unum verum Deum; cum enim celebat eorum rex Abimelech, vir pius et probus, ut colligitur primò, ex eo, quod Sarah noluit uxorem, nisi audiens esse sororem Abraham, putansque esse immunitam; mox verò ut nuptiam scivit, reddidit. Secundò, quia v. 4, se et suos vocat gentem justam. Tertiò, quia cum Deo familiariter colloquebatur; v. 5. Deusque ejus excusationem acceptavit, v. 6. Quarò, quia v. 10, expositulans ad Abraham dicit: Quid vidisti (impeditis in gente mea) ut hoc faceres? Quintò, quia v. 14, Abraham liberaliter habuit, eumque invitavit ut secum habaret.

Talis fuit quoque Melchisedech rex Salem, et, ut videtur, eius cives, c. 14; item Hebronites, c. 25. Talis fuit et Job cum suis Hussitis. Ita Theodor. et alii. Preter Abraham ergo ejusque posteros, erant tunc ali principes et populi coletentes et timentes Deum verum.

Moral. S. Chrysost. hom. 45, notat quām justus, v. g., Abraham, sit Deo cordi et curæ, ut, quia in eum confidit, ipsum non tantum à morte liberet, sed et gloriósus divinèque repente efficiat: In hunc enim modum, inquit, solet Deus agere; non solum à tristibus liberat eos, qui fortiter se gerunt in periculis in quæ incidunt, sed et tantum in adversis praebet letitiam, ut in eorum oblationem omnino revertant, et in multa sint bonorum affinitia. Et inferioris: Nam semper omnia ita facit et tractat, et singula dispensat, ut qui sibi serviant quasi luminarya reducant, et eorum virtutem ubique manifestem faciat.

CHAPITRE XXI.

1. Or, le Seigneur visita Sara, ainsi qu'il l'avait promis, et il accomplit en elle sa parole.

2. Elle conçut et enfanta un fils en sa vieillesse, dans le temps que Dieu lui avait prédi.

3. Abraham donna le nom d'Isaac à son fils qui lui était né de Sara;

4. Et il le circoncit le huitième jour, selon le commandement qu'il en avait reçu de Dieu,